

Oikúmené pripravuje ich kompletný preklad; v slovenskom preklade z Antológie z diel filozofov - *Novoveká racionalistická filozofia* sú publikované iba Hobbesove námietky). Ak vydavateľstvo Oikúmené vydaním *Pravidiel na vedenie rozumu* chcelo zaplniť jednu z *hanebných medzier v českej kultúre*, tak musíme konštatovať, že sa mu to podarilo vynikajúco. Ale napriek tomu ostáva ešte ku kompletnému filozofickému reflektovaniu Descartovho diela odstrániť *poslednú hanebnú medzeru* v našich kultúrach - a tou je vydanie jeho práce *Vášne duše*. Len tak sa *podstatný odkaz fenoménu Descartes* v česko-slovenských podmienkach ako tak naplní. Želáme si skoré odstránenie aj tejto poslednej *medzery*, či už na českej, alebo slovenskej strane.

Vladimír Leško - Milovan Ješič

---

Prof. PhDr. Vladimír Leško, CSc.  
Mgr. Milovan Ješič  
Katedra filozofie FF PU  
ul. 17. Novembra 1  
080 48 Prešov  
SR

## EDMUND HUSSERL VO SVETLE JEHO KOREŠPONDENCIE

SCHUHMANN, K. (vyd. v spolupráci s E. SCHUHMANNOVOU): EDMUND HUSSERL. Briefwechsel (Korešpondencia). Band X: Einführung und Register (Úvod a register) (Husserliana Dokumente, III, 10). Dordrecht - Boston - Londýn, Kluwer Academic Publisher 1994, 209s.

Posledný, desiaty zväzok kompletného vydania korešpondencie Edmunda Husserla je, ako už napovedá samotný jeho názov *Úvod a register*, vlastne čisto editorským zväzkom. Jeho prvú časť tvorí pomerne rozsiahly (70-stranový) *Úvod do vydania* od dvojice editorov K. Schuhmanna a E. Schuhmannovej. Tento úvod sa skladá z troch hlavných - rozsahom i obsahovou náplňou sa líšiacich - sekcií. V prvej z nich, ktorá je najrozsiahlejšia a aj najzaujímavejšia z čisto filozofického hľadiska, sa vydavатели podujali na úlohu predovšetkým oboznámiť čitateľa so značne veľkým a rôznorodým "svetom" Husserlových listov a priblížiť mu niektoré určujúce intelektuálne, sociálne a politické podmienky, za ktorých vznikala a rozrastala sa Husserlova korešpondencia. Poukazujú pritom na Husserlove osobné postoje k písaniu listov. Husserl na jednej strane pokladal podľa svojho vlastného vyjadrenia každý list za "návštevu", ktorú sami vykonávame alebo prijímame, na druhej strane sa však vo viacerých prípadoch správal ako nie veľmi pohotový a opätujúci hosťiteľ, keďže niektoré listy museli uňho čakať celé dni, týždne ba dokonca aj mesiace na odpoveď. K tomu autori *Úvodu* poznamenávajú, že príčinu tohto Husserlovho nezriedkavého zanedbávania vybavovania nahromadenej korešpondencie treba hľadať ani nie tak v tom, že by mu chýbala nálada a chuť alebo že by uprednostňoval svoje osobné záujmy pred plnením si povinnosti dopisujúceho si.

"Hlbší a všeobecný dôvod jeho častého mlčania" vidia skôr v Husserlovom presvedčení o vlastnej "obrovskej životnej úlohe" (Husserl), kvôli splneniu ktorej musí obetovať všetko ostatné, či už sa mu to páči, alebo nie.

Niekoľko riadkov *Úvodu* je venovaných aj niektorým zvláštnostiam Husserlovho štýlu písania a jeho povestnému tesnopisu, ktorý bol preňho jediným adekvátnym spôsobom písomného vyjadrovania sa, či už išlo o filozofické myšlienky a podrobné fenomenologické analýzy, alebo o osobné náhľady.

Autori *Úvodu* sa však neobmedzili len na konštatovanie jednotlivých osobitých čŕt Husserla ako pisateľa (a čitateľa) listov, ale pokúsili sa zároveň aj načrtnúť širší a celistvejší obraz Husserla ako horlivého filozofického "misionára" a neúnavného "robotníka" na poli transcendentálnej subjektivity, opierajúc sa pritom o dokumenty obsiahnuté v predchádzajúcich deviatich zväzkoch, pričom svoj výklad a závery vyplývajúce z neho dokladajú hojným počtom citácií predovšetkým zo spomínanej korešpondencie. Celý tento ich pokus sa nesie v presvedčení, že Husserlov život a jeho vzťah k okolitému (ako aj k svojmu vnútornému) svetu sa najbezprostrednejšie a najviditeľnejšie manifestuje - v jeho silných i slabých stránkach - práve v jeho listoch. So zjavným predsavzatím vyťažiť čo najviac z tohto Husserlovho "sebaodhalenia" sa editori v prvej časti *Úvodu* postupne zaoberajú širokou paletou tém siahajúcich od Husserlovho nezlomného a silne heroicky vyznievajúceho presvedčenia o svojom vlastnom historickom a filozofickom "poslaní", ktoré mu bolo zverené "zhora", "od Boha" cez jeho idealistický "nacionalizmus" počas I. svetovej vojny a jeho kontroverzné postoje k svojmu židovskému pôvodu až po jeho nemiernu užívanie "povzbudzujúcich prostriedkov" (káva, tabak), ktoré ho (v roku 1915) priviedlo dokonca až k otrave nikotínom.

Osobitne zaujímavé a osvetľujúce sú napríklad pasáže, v ktorých Schuhmann a Schuhmannová na základe Husserlových vyjadrení v listoch rekonštruujú jeho vzťah k filozofickej tradícii (hlavne) nemeckého idealizmu a úzku previazanosť tohto vzťahu s Husserlovým silným "národným cítením" ústiacim u neho až do nadšených výrokov o "historickom poslaní nemeckého národa", spočívajúcom - obrazne povedané - v nesení filozofickej fagle pred ostatnými národmi sveta, a do jeho značne idealizovaných predstáv o nemeckom národe ako národe básnikov, mysliteľov a náboženských reformátorov. O to ťažším úderom a o to trpkejším sklamaním bol pre Husserla, ktorý sa v jednom zo svojich listov explicitne charakterizuje ako "vášnivý patriot" a ktorý chce dať svojmu národu - a skrze národ celému svetu - "filozofiu ako prísnu vedu" (ktorá má nielen radikálnym spôsobom zreformovať všetky vedy, ale aj privodiť celkovú zmenu životného postoja ľudstva na celom svete), vývoj politických udalostí v Nemecku, ktorý ho nakoniec zbavil možnosti reálnej pôsobnosti a zatlačil do pozície filozofa v slonovinovej veži. Na tomto mieste však autori *Úvodu* kriticky upozorňujú aj na Husserlov vlastný "podiel" na tejto "splendid isolation", pretože jeho "úplná odvrátenosť od sveta" (Husserl) mala podľa ich názoru aj "charakter a funkciu vyhýbania sa problémom reality", akokoľvek sa sám Husserl snažil predstavovať svoj útek od reality a stratu reality ako vznešený ústup a uchýlenie sa do platónskeho sveta ideí. Na druhej strane však treba Husserlovi bezpochyby priznať - a editori to hneď aj robia -, že v tej sfére pôsobnosti, ktorá mu po tejto "redukcii" zostala, nikdy neupadol do kvietizmu a pesimizmu,

ale naopak všetky svoje sily vrhol do "zasväčovania" mladých fenomenológov, ktorí k nemu prúdili a od ktorých si sľuboval pokračovanie vo vlastnej fenomenologickej misii, o budúcnosti ktorej si bol istý.

Avšak ani Husserlove nádeje vkladané do jeho žiakov sa nespĺnili tak, ako by si to želal. "Tragika rybára ľudí Husserla spočívala v tom, že jeho horlivo rozhadzované siete namiesto toho, aby sa naplňali, sa čoraz viac vyprázdňovali." (s. 27) Po nútenom rozchode so žiakmi, od ktorých očakával najviac (s Heideggerom v roku 1929, s Pfänderom v roku 1931), Husserl filozoficky osamel, čoho svedectvom sú aj jeho vlastné konštatovania v listoch. Označuje sa v nich ako "úplne osamelý solus-ipse", ako "filozofický eremita bez školy", ba dokonca smutne konštatuje, že sa paradoxne vlastne stal "najväčším nepriateľom slávneho 'Husserlovho fenomenologického hnutia'".

Ďalšou interesantnou a doteraz len málo skúmanou husserlovskou témou, do ktorej sa pisatelia *Úvodu* pokúsili na základe korešpondencie vniesť viac svetla, je vzťah Husserla a Husserlovej fenomenológie k náboženstvu a "teológii". Obzvlášť povšimnutiahodným a pre mnohých zaiste prekvapivým faktom je Husserlovo priznanie (ktoré robí v jednom zo svojich listov), že rozhodujúcim podnetom na jeho prechod od matematiky k filozofii ako "povolaniu" boli jeho mocné náboženské zážitky a náboženské obrátenie, podnietené čítaním Nového zákona, ktoré priviedlo 23-ročného Husserla k rozhodujúcejmu životnému rozhodnutiu "nájsť prostredníctvom prísnej filozofickej vedy cestu k-Bohu a k pravému životu" (Husserl). V tomto ohľade citujú autori *Úvodu* aj z ďalšieho Husserlovho listu, v ktorom sa píše: "Fenomenologická filozofia ako v nekonečne ležiaca idea je prirodzene 'teológiou'".

Bez toho, že by sme sa zmieňovali o ďalších okruhoch problémov, môžeme konštatovať, že editorom sa podarilo v prvej časti *Úvodu k vydaniu* pritiahnúť na základe výborného zužitkovania materiálu Husserlovej korešpondencie pozornosť čitateľa k mnohým významným aspektom tak Husserlovej osobnosti, ako aj jeho filozofie a k jej najhlbšiemu "svetonázorovému" zakotveniu. Ich štúdia je silným argumentom pre to, že štúdium Husserlovej korešpondencie je nenahraditeľným a neoceniteľným doplnkom k štúdiu jeho diel a navyše poskytuje iným spôsobom nezískateľné vhľady do Husserlovho vnútra, pričom nám ho ukazuje nielen ako prísneho, metodického filozofa, ale aj ako celého človeka s geniálnym nadaním, fenomenálnymi schopnosťami, ale tiež s nedostatkami a prepiatosťami sui generis.

Druhú časť *Úvodu* venujú editori technickejším otázkam celkového vydania. Upresňujú, v akom zmysle možno hovoriť o *kompletnom* vydaní (existuje ešte možnosť objavenia ďalších Husserlových listov; niektoré dokumenty sú nenávratne stratené, resp. zničené) a v akom o *Husserlovej* korešpondencii (zahnuté sú do nej aj listy iných osôb Husserlovi). Precízne a presvedčivo vysvetľujú a odôvodňujú názvy jednotlivých zväzkov a spôsob usporiadania celej korešpondencie podľa zvolených tematických okruhov. Túto časť uzatvárajú poznámky vydavateľov k spôsobu komentovania niektorých zložitejších miest v korešpondencii, informácie o presnom počte a jednotlivých typoch dokumentov, poznámky o niektorých jazykových zmenách spojených s reformou nemeckého pravopisu a vyčerpávajúci zoznam Husserlových skratiek s príslušnými vysvetľivkami.

Druhú časť 10. zväzku Husserlovej korešpondencie tvoria registre. Celkovo je to 10 rôznych registrov, ktoré umožňujú prehľadnú a pohodlnú orientáciu v celom vydaní. Je v nich zoznam osôb, s ktorými si Husserl dopisoval, chronologické zoznamy všetkých Husserlových listov i listov Husserlovi. Okrem toho sa tu nachádzajú aj zoznamy všetkých Husserlových publikácií, náčrtov diel, prednášok a seminárov, ktoré sa spomínajú v korešpondencii, menný zoznam, zoznam inštitúcií a dokonca aj zoznam geografických názvov, ktorý má zasadzovať Husserlovu korešpondenciu do historických súvislostí. Záverečný register, ktorý obsahuje informáciu o uverejnených rukopisoch, má svoj *raison d'être* v tom, že značná časť Husserlovej korešpondencie obsiahnutej v tomto vydaní sa nenachádza v príslušných listových sekciách Husserlovho archívu, ale medzi jeho rukopismi (v dôsledku Husserlovho zvyku písať svoje náčrty k listom na rukopisový papier, resp. používať listy ako rukopisový papier).

Na záver možno povedať, že 10. zväzok vydania Husserlovej korešpondencie nielenže dokonale spĺňa kritériá kvalitných kritických vydaní filozofických diel a poskytuje čitateľovi jednoduchý kľúč na vyhľadávanie a orientovanie sa v celom vydaní, ale navyše ponúka čitateľovi popri zasvätenom uvedení do čítania Husserlovej korešpondencie aj prvé systematické a odborne fundované zhrnutie najdôležitejších a najzaujímavejších miest, ako aj ich vecný a vyvážený výklad, čím určite prispieva k nášmu plnšiemu a plastickejšiemu obrazu o E. Husserlovi a k ešte zďaleka neukončenému procesu interpretácie jeho fenomenológie.

*Róbert Maco*

---

Mgr. Róbert Maco  
Katedra filozofie a dejín filozofie FiF UK  
Gondova 2  
818 01 Bratislava  
SR